

کتابهای الغیبه. نوشته شده پیش از تولد امام زمان علیه السلام^۱

★ الغیبه، علی بن عمر اعرج کوفی، عصر امام کاظم علیه السلام. (نقل شده در کتاب رجال. احمد بن علی نجاشی، صفحه ۱۹۴).

★ الغیبه، ابراهیم بن صالح انماطی، عصر امام کاظم علیه السلام. (نقل شده در کتاب قاموس رجال، شیخ محمد تقی تستری، جلد ۳، صفحه ۱۹۳)

★ الغیبه، علی بن حسن طایبی طاهری، عصر امام کاظم علیه السلام. (نقل شده در کتاب قاموس رجال، شیخ محمد تقی تستری، جلد ۶، صفحه ۴۵۲).

★ الغیبه، حسن بن علی بن حمزه سالم، عصر امام کاظم علیه السلام. (نقل شده در کتاب قاموس رجال، شیخ محمد تقی تستری، جلد ۳، صفحه ۱۹۳).

★ الغیبه، عباس بن هشام ناشری، عصر امام جواد متوفی ۲۲۰ هـ.ق. (نقل شده در کتاب رجال نجاشی، صفحه ۱۹۳).

★ الغیبه، ابواسحاق ابراهیم نهاوندی، عصر امام جواد، امام هادی و امام عسگری علیهم السلام. (نقل شده در کتاب الفهرست، شیخ طوسی، جلد ۳، چاپ ۱۳۸۰ نجف، صفحه ۲۹).

★ الغیبه، علی بن حسن بن فضال، عصر امام جواد، امام هادی و امام عسگری علیهم السلام، متوفی ۲۲۴ هـ.ق. (نقل شده در کتاب رجال، نجاشی، صفحه ۱۸۱).

^۱ - به نقل از صفحه ۴۶ و صفحه ۴۷ از کتاب اصالت مهدویت. اثر آقای حسین منتظر. نشر آفاق. چاپ ۱.

اهمیت نوشته شدن چنین کتابهایی پیش از تولد امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در آن است که داستان غیبت مهدی موعود و امام دوازدهم شیعیان به قدری نزد اصحاب ائمه، مشهور و معروف بوده که گروهی از راویان احادیث و اصحاب، قبل از ولادت امام زمان علیه السلام کتابهایی در خصوص غیبت ایشان تألیف نموده اند و این خود نشانه ای محکم در اصالت مهدویت است.

☆ الغیبه، فضل بن شاذان نیشابوری، عصر امام جواد، امام هادی و امام عسگری علیهم السلام، متوفی

۲۶۰ هـ، (رجال شیخ طوسی، صفحه ۴۲۰).^۲

۲- کتابهای بسیاری تحت عنوان «الغیبه» و یا با این موضوع پس از غیبت امام عصر علیه السلام نوشته شده که آنها نیز جایگاهی ویژه دارند. از آن جمله:

کتاب «الغیبه» اثر محمد بن حسن بن علی بن حسن (۳۸۵ق-۴۶۰ق)، مشهور به شیخ الطائفه (به معنای بزرگ قوم/بزرگ شیعیان) شیخ طوسی.

ایشان مؤلف دو کتاب از کتب اربعه شیعه و از بزرگترین متکلمان، محدثان، مفسران، و فقهای شیعه به شمار می آید. وی در ۲۳ سالگی از خراسان به عراق آمد و از بزرگان علمی آنجا از جمله شیخ مفید و سید مرتضی بهره برد. خلیفه ی عباسی کرام بغداد را به او سپرد تا این که کتابخانه ی شاپور در حمله طغرل سوزانده شد و شیخ به نجف رفت و حوزه ی آنجا را برپا ساخت. وی بعد از وفات سید مرتضی زعامت مذهب جعفری را بر عهده گرفت و با تربیت هزاران شاگرد و تألیف ده ها اثر ماندگار علمی خدمتی بزرگ به عالم اسلام، به ویژه مذهب شیعه ی امامیه، به انجام رساند که تا کنون تأثیر این کار عظیم م مشهود است. از جمله خدمات شیخ طوسی، می توان به اطلاق و کمال بخشیدن به اجتهاد شیعه، تألیف کتابهای کامل و برجسته در باب فقه و اصول، و استقلال بخشیدن به اجتهاد شیعه در برابر اجتهاد اهل سنت، خصوصاً در برابر یکایک مذاهب مهم اهل سنت، اشاره کرد.

کتاب الغیبه ی شیخ، یکی از ده ها کتابی است که به این نام نوشته شده است. کتب تراجم، مجموعه کتابهایی را به این عنوان از قرن دوم به بعد ثبت نموده اند. از مهمترین کتابهایی که در این موضوع و به این عنوان قبل از کتاب شیخ طوسی نوشته شده، می توان به غیبت نعمانی متوفای حدوداً ۳۶۰ق، غیبت شیخ مفید متوفای ۴۱۳ق و غیبت سید مرتضی متوفای ۴۳۶ق اشاره نمود.

درباره ی نام کتاب، خود مؤلف نامی را اختیار نکرده، اما آقا بزرگ تهرانی آن را الغیبه نامیده است. وی (مرحوم آقا بزرگ تهرانی) در مورد این کتاب می گوید: کتاب غیبت شیخ طوسی، متضمن قوی ترین حجت ها و براهین عقلی و نقلی بر وجود امام زمان (عج) و علت غیبت آن حضرت و علائم ظهور ایشان در آخر الزمان است. شیخ، این کتاب را حدود سال ۴۴۷ق یعنی تقریباً سیزده سال قبل از وفاتش به نگارش درآورد. این کتاب در هشت فصل تنظیم شده است:

الکلام فی الغیبه: مؤلف در این فصل به طور عام، امامت امام غائبی را اثبات می کند که الزاماً امام دوازدهم است. برای اثبات این امر، مؤلف مقدماتی مانند وجوب وجود امام در هر زمان، وجوب عصمت امام و حضور امام در بین مردم را اثبات می کند. در ادامه، عقائد کیسانیه، ناووسیه، واقفیه، محمدیه، فطحیه و غیر اینها را در مورد امامت رد می کند، پس از آن به شبهاتی که با اعتقاد به غیبت پیش می آید، جواب داده و در پایان ادله ی غیبت حضرت صاحب الزمان علیه السلام و این که او امام دوازدهم و از ذریه امام حسین علیه السلام است را بیان و ادله ی منکرین را رد می کند.

ولادت حضرت حجه بن الحسن العسکری علیهما السلام و اثبات ولادت آن حضرت با ادله و اخبار.

درباره کسانی است که امام زمان علیه السلام را دیده اند.

معجزات حضرت و بعضی از توقیعاتی که از جانب ایشان رسیده است.

موانع ظهور حضرت.

اخبار مربوط به سفرا و وکلای آن حضرت (اعم از وکلای ممدوح و مذموم) و ذکر اسامی و بیان ذم اشخاصی که به دروغ ادعای نیابت کرده‌اند.

مدت عمر حضرت؛ نامعلوم بودن وقت ظهور و توجیه اخباری که وقت خاص مشخص کرده‌اند؛ بیان علائم ظهور. بیان بعضی از خصائص و صفات و سیره آن حضرت.

این کتاب به خاطر اهمیت مولف و موضوعش از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و به اطمینان می‌توان گفت که اگر کسی بخواهد در موضوع مهدویت و غیبت کتابی بنویسد، ناچار است که از این کتاب استفاده نماید. همین موضوع باعث شده است که از قدیم الایام، علماء و محققان توجه ویژه‌ای به این اثر کنند.

ظاهراً یکی از مباحثی که از دوران غیبت صغری تا کنون بین علما مطرح است اظهار دروغ کسانی است که خود را به عنوان نائب حضرت مهدی مطرح می‌کنند. مولف در این کتاب، اسم بعضی از این اشخاص را ذکر می‌کند که یکی از آنها حسین بن منصور حلاج است.

کتاب غیبت طوسی از با ارزش‌ترین منابع معرفتی مهدویت است. شیخ، به لحاظ دارا بودن منابع دست اول و مصادر متعدد و احاطه بر احادیث، توانست مجموعه گرانسنگی از ژرف‌ترین مسایل درباره امامت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه را تدوین کند و در گستره‌ی التقاطات و شبهات، بنایی استوار و متین سامان دهد.

منابعی را که شیخ از آنان بهره برده است می‌توان به دو گروه تقسیم کرد. منابعی که اکنون در دسترس هستند مانند کافی، غیبت نعمانی، کمال‌الدین، اربع رسالات فی الغیبه شیخ مفید، الذخیره ی سید مرتضی، کتاب مسائل علی بن جعفر، کتاب سلیم بن قیس هلالی را نام برد، دیگر منابعی که غیرموجود هستند مانند الضیاء فی الرد علی المحمديه و الجعفریه سعد بن عبدالله اشعری قمی، کتاب الرجعه و کتاب القائم اثر فضل بن شاذان، کتاب اخبار الوکلاء الاربعه ابن نوح سیرافی، کتاب الاوصیاء و کتاب الغیبه شلمغانی، کتاب فی نصره الواقفه علی بن احمد علوی.

کتاب الغیبه، برای اولین بار در سال ۱۳۲۳ق در تبریز همراه با کتاب البیان فی اخبار صاحب الزمان به صورت سنگی به چاپ رسید. در سال ۱۳۸۵ق در نجف اشرف در مطبعه النعمان و با مقدمه آقا بزرگ طهرانی در ۲۹۲ صفحه منتشر و در همان سال توسط مکتبه نینوی الحدیثه در تهران آفست شده است.

در سال ۱۴۰۹ق توسط مکتبه بصیرتی در ۳۰۸ صفحه به چاپ رسیده است.

در سال ۱۴۱۱ق با مقدمه عبادالله سرشار طهرانی و علی احمد ناصح در ۵۷۰ صفحه توسط مؤسسه المعارف الاسلامیه قم به چاپ رسید. این نسخه دارای فهرست آیات قرآن، اسامی انبیا علیهم السلام، ملائکه و چهارده معصوم علیهم السلام، روایات و اعلام، مبهمات، طایفه‌ها و فرقه‌ها، مکان‌ها و زمان‌ها، کتاب‌ها و مصادر تحقیق و فهرست موضوعی است.